

**Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К. Д. Ушинського»**

Кафедра перекладу і теоретичної та прикладної лінгвістики

О. І. Іляді

**Методичні рекомендації до виконання практичних завдань і
самостійної роботи з навчальної дисципліни**

«ОСНОВИ ПОРІВНЯЛЬНОЇ ЛІНГВІСТИКИ»

(для здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
за ОНП В11 (035) Філологія)

Одеса – 2025

Рекомендовано до друку Рішенням Вченої Ради Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського» від 25 грудня 2025 року, протокол № 8.

Іліаді О. І. *Методичні рекомендації до виконання практичних завдань і самостійної роботи з навчальної дисципліни «Основи порівняльної лінгвістики»* (для здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти за ОНП В11 (035) Філологія). Одеса, 2025. 23 с.

Рецензенти:

Глущенко В. А. – д.філол.н., проф. (Донбаський державний педагогічний університет).

Юмрукуз А. А. – к.філол.н., доц. (ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»).

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

1. Мета навчальної дисципліни «Основи порівняльної лінгвістики»
– сформулювати в аспірантів уявлення про зміст, об'єкт, методичні принципи порівняльного мовознавства, витoki ідеї порівняльно-історичного вивчення мов та її розвиток у європейському мовознавстві.

Завдання:

- ознайомити аспірантів із методичними основами порівняльно(-історично)го вивчення мов;
- розглянути з аспірантами основні категорії порівняльно(-історично)го вивчення мов;
- розглянути з аспірантами основні теорії, які складають сутність лінгвістичної компаративістики і в рамках яких здійснюється дослідження проблем цієї науки;
- дати аспірантам уявлення про причини й умови виникнення лінгвістичної компаративістики, а також основні етапи її історії;
- ознайомити аспірантів із основними здобутками порівняльно(-історично)го мовознавства;
- ознайомити аспірантів із законами мовного розвитку.

2. Очікувані результати вивчення дисципліни. Після завершення курсу здобувач повинен:

а) знати:

- категорії, поняття й методи порівняльного мовознавства;
- основні відомості про історію порівняльно-історичного методу;
- принципи порівняльно-історичного вивчення фонетики й морфології індоєвропейських мов;
- історико-фонетичні закони та їхню роль в еволюції індоєвропейських мов і значення для порівняльної фонетики;
- основні відомості про фонетичні, морфонологічні та граматичні характеристики праіндоєвропейської мови, її граматичні категорії;
- структуру індоєвропейського слова і пов'язані з нею теорії;
- елементи концепції діалектного членування прамови;

б) вміти:

- застосовувати елементи порівняльно-історичного методу при роботі з матеріалом споріднених мов;
- аналізувати закономірності розвитку мовознавчої думки (в рамках засвоєного навчального матеріалу);
- аналізувати лінгвістичні концепції;
- застосовувати знання з історії лінгвістичних учень у власному науковому проєкті;
- застосовувати знання про динаміку мови;
- створювати власний науковий текст.

2.1. Очікувані програмні результати навчання

ПРН 03	Застосовувати форми і закони абстрактно-логічного мислення, норми критичного підходу, форми і методи аналізу й синтезу.
ПРН 04	Ідентифікувати наукові та практичні проблеми, готувати наукові тексти та доповіді, здійснювати публічну апробацію результатів досліджень як державною, так і іноземною мовами, демонструвати вміння усної та писемної комунікації.
ПРН 08	Володіти аналітичним мисленням та методиками систематизації інформації обробки великих масивів даних, складання короткострокового й довгострокового прогнозу розвитку ситуації на підставі отриманих даних.
ПРН 10	Мати передові концептуальні та методологічні знання з лінгвістики та перекладознавства і на межі предметних галузей, а також дослідницькі навички, достатні для проведення наукових і прикладних досліджень на рівні останніх світових досягнень із лінгвістики та перекладознавства, здобуття нових знань та/або здійснення інновацій.

2.2. Інтегральна компетентність

В основу компетентностей здобувачів ученого ступеня «доктор філософії», які навчаються за освітньо-науковою програмою «035 Філологія» галузі знань 03 Гуманітарні науки, покладено інтегральну компетентність, тобто здатність розв'язувати комплексні проблеми в галузі філології у процесі професійної та дослідницько-інноваційної діяльності, що передбачає глибоке переосмислення наявних та створення нових цілісних знань і/або професійну практику.

Загальні компетентності:

ЗК01. Володіння навичками критичного мислення.

ЗК04. Здатність до пошуку, оброблення й аналізу інформації з різних джерел.

Спеціальні компетентності:

СК07. Здатність виконувати оригінальні дослідження, досягати наукових результатів, які створюють нові знання у галузі лінгвістики та перекладознавства та дотичних міждисциплінарних напрямках і можуть бути опубліковані у провідних наукових виданнях із лінгвістики та перекладознавства та дотичних галузей (літературознавство, міжкультурна комунікація).

СК08. Здатність усно і письмово презентувати та обговорювати результати наукових досліджень та/або інноваційних розробок українською та іноземними (англійською, німецькою) мовами, глибоке розуміння іншомовних наукових текстів за напрямом досліджень.

СК10. Здатність ініціювати, розробляти і реалізовувати комплексні інноваційні наукові проекти в галузі лінгвістики і перекладознавства та дотичні міждисциплінарні проекти.

3. Передумови для вивчення дисципліни. Для вивчення навчальної дисципліни «Основи порівняльної лінгвістики» необхідні кілька важливих чинників. Зокрема, **здобувачі мають:**

1) знати основні категорії та поняття мовознавства;

2) вміти використовувати в науковій діяльності знання про:

– суспільну роль та суспільну природу мови (мова не існує сама по собі, будучи способом взаємодії всередині суспільства і між суспільствами-носіями різних культур);

– мову як систему культурних кодів, що становлять відбиття завершеної впорядкованої множинності символів для перетворення (кодування у вигляді мовних знаків), збереження та відтворення історичного досвіду;

– знаковий характер мови;

– два аспекти лінгвістики (діахронія – динаміка та синхронія – статика), які визначають підходи до вивчення мовних систем і окремих їх об'єктів;

– основні методи лінгвістичного дослідження;

– основні закони, які регулюють розвиток мови;

3) вміти застосовувати:

– методи лінгвістичного аналізу: зіставний, описовий;

– закони діалектики (розвитку) до матеріалу історії мовознавства;

– емпіричне узагальнення фактів мови.

МІЖПРЕДМЕТНІ ЗВ'ЯЗКИ

Необхідних для опанування зазначеної дисципліни знань і вмінь аспірант набуває під час попереднього й паралельного вивчення предметів гуманітарного (філологічного) циклу «Новітні напрями в мовознавстві XX–XXI ст.», «Історія лінгвістичної думки», «Філологія в синхронії та діахронії», «Парадигми культурно-історичних епох у синхронії та діахронії». Проте основним джерелом знань і вмінь, бажаних для успішного проходження курсу, є сума філологічних дисциплін, засвоєних аспірантом у процесі здобуття фахової філологічної освіти на рівні бакалавріату та магістратури: «Загальне мовознавство», «Історія літературної мови», «Порівняльна типологія [...] мов» та ін.

ЗАГАЛЬНИЙ ЗМІСТ ДИСЦИПЛІНИ

Курс охоплює *два змістових модулі*. Передбачається, що, пройшовши **перший змістовий модуль**, аспіранти ознайомляться з основними поняттями лінгвістичної компаративістики, методами порівняльно-генетичних досліджень, короткими відомостями щодо історії порівняльного мовознавства. *Об'єкти* уваги в цьому модулі: а) категорійно-поняттєвий апарат порівняльно-генетичних студій у мовознавстві; б) процедурні схеми, прийняті в порівняльному мовознавстві; в) лінгвістичні ідеї та сформовані

навколо них теорії порівняльного вивчення мов; г) фонетичний закон, послідовність фонетичних законів.

Другий змістовий модуль присвячено класифікації індоєвропейських мов і поясненню їхнього генетичного співвідношення, розгляду концепції прамовних станів і можливості їхньої реконструкції, особливостям розвитку сім'ї мов із прамови, відомостям про порівняльну фонетику і морфологію індоєвропейських мов. *Об'єкти* уваги в цьому модулі: а) індоєвропейська генетична сім'я мов; б) погляди на еволюцію індоєвропейських мов; в) модель-реконструкція праіндоєвропейської мови; г) порівняльна фонетика індоєвропейських мов (реконструкція системи індоєвропейських фонем); г) порівняльна морфологія індоєвропейських мов (склад парадигм праіндоєвропейської мови і система її граматичних категорій); д) основні відомості щодо структури індоєвропейського слова і доступних для реконструкції елементів індоєвропейського речення; е) діалектна диференціація праіндоєвропейської мови за даними ізоглос.

ВИМОГИ ДО ЗДОБУВАЧІВ

1. Опановуючи зміст навчальної дисципліни, здобувач повинен:
 - сумлінно, вчасно та самостійно (крім випадків, які передбачають групову роботу) виконувати навчальні завдання, завдання проміжного та підсумкового контролю;
 - бути присутнім на всіх навчальних заняттях, окрім випадків, спричинених поважними причинами;
 - ефективно використовувати час на навчальних заняттях для досягнення навчальних цілей, не марнуючи його на зайві речі;
 - сумлінно виконувати завдання з самостійної роботи, користуватися інформацією з надійно перевірених джерел, опрацьовувати запропоновані та додаткові літературні джерела й Інтернет-ресурси.

2. При виконанні ІНДЗ здобувач має дотримуватися принципів академічної доброчесності, не допускати академічний плагіат та інші форми академічної недоброчесності, визначені законодавством України.

Відповідно до статті 42 Закону України «Про освіту», порушенням академічної доброчесності вважається:

академічний плагіат – оприлюднення (частково або повністю) наукових (творчих) результатів, отриманих іншими особами, як результатів власного дослідження (творчості) та/або відтворення опублікованих текстів (оприлюднених творів мистецтва) інших авторів без зазначення авторства;

самоплагіат – оприлюднення (частково або повністю) власних раніше опублікованих наукових результатів як нових наукових результатів;

фабрикація – вигадкування даних чи фактів, що використовуються в освітньому процесі або наукових дослідженнях;

фальсифікація – свідомо зміна чи модифікація вже наявних даних, що стосуються освітнього процесу чи наукових досліджень;

списування – виконання письмових робіт із залученням зовнішніх джерел інформації, крім дозволених для використання, зокрема під час оцінювання результатів навчання;

обман – надання завідомо неправдивої інформації щодо власної освітньої (наукової, творчої) діяльності чи організації освітнього процесу; формами обману є, зокрема, академічний плагіат, самоплагіат, фабрикація, фальсифікація та списування.

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Змістовий модуль 1. Comparative-Historical Studies in Linguistics: PROLEGOMENA

Theme 1. Comparative-Historical Linguistics: Tasks, Object, Basic Concepts

Content:

- Tasks and object of Comparative-Historical Linguistics.
- Linguistic Kinship. Proto-Language and its Dialects. Linguistic Reconstruction. Proto-Form. Reflex. Etymon. Etymological Cluster. Areal. Language Evolution. Relative Chronology of Language Phenomena.

Theme 2. Methods of Comparative-Genetic Investigations in Linguistics. Research Procedure

- Comparative-Historical Method.
 - Determining of language kinship.
 - Determining relative chronology of language phenomena.
 - Reconstruction of prototypes.
- Method of Linguistic Reconstruction. The notion of prototype (archetype, protoform).
 - Tasks and Principles of Linguistic Reconstruction.
 - External («Comparative») Reconstruction.
 - Internal Reconstruction.
 - Establishing of Genetic (Etymological) Kinship of Language Units.
 - Relative Chronology of Language Phenomena.

- Etymological Method.
- Consistency in the Application of Methods.
- Phonetic Law. Consistency of Phonetic Laws. Exceptions to Phonetic Laws and the Reasons for this. Limitation of Phonetic Laws in time and space.

Theme 3. Preconditions for the Emergence of Comparative and Historical Indo-European Linguistics

Content:

- Comparison of languages in humanitarian thought of Europe (from medieval times to XVIII centuries).
 - Comparison of languages in «Codex Cumanicus».
 - Filippo Sassetti and comparison of Sanskrit and Italian words.
 - Comparison of a large number of languages in Conrad Gessner's «Mithridates».

«Comparative Dictionary of All Languages and Dialects Arranged in Alphabetical Order» by P. S. Pallas and F. I. Jankovich.

«Mithridates, oder allgemeine Sprachkunde mit dem «Vater Unser» als Sprachprobe in beynahe fünfhundert Sprachen und Mundarten» by Johann Christoph Adelung. Precise criteria of different degrees of language kinship at J. Chr. Adelung.

«Catalogo delle lingue conosciute, e notizia della loro affinità e diversità» by Lorenzo Hervás y Panduro.

Principle of language comparison at Christian Jacob Kraus.

- Ideas of language kinship in ancient science: Plato's dialogue «Cratylus».
- Ideas of language kinship in science of Middle Ages and Renaissance.

«De vulgari eloquentia» by Dante Alighieri.

The first genealogical classification of languages in «De originibus seu de Hebraicae linguae et gentis antiquitate, deque variarum linguarum affinitate» by Guillaume Postel.

Languages-ancestors (matrices) in «Diatriba de Europaeorum linguis» by Joseph Justus Scaliger.

- Ideas of language kinship in science of XVII–XVIII centuries.

The classification of Slavonic dialects and idea of their kinship in «Граматично исказанје об Руском језику» by Juraj Križanić.

Language kinship at Gottfried Wilhelm Leibniz.

Regularities in language differences as the evidence of their kinship in «Aenleiding tot de kennisse van het verhevene deel der Nederduitsche sprake» by Lambert ten Kate.

Thoughts about language kinship in «Russian Grammar» by M. V. Lomonosov.

Theme 4. The Beginning of Comparative and Historical Grammar of Indo-European Languages

Content:

– Conception of «a common source» (ancestor language) for Greek, Latin, Sanskrit by Sir William Jones.

– Term *comparative grammar* in «Ueber die Sprache und Weisheit der Indier» by Friedrich von Schlegel and his illustrations for use of the method of a new comparative grammar.

- Comparative linguistics.

Franz Bopp «Über das Conjugationssystem der Sanskritsprache».

Franz Xaver Ritter von Miklosich «Vergleichende Grammatik der slavischen Sprachen».

- Comparative-historical linguistics.

Jacob Ludwig Karl Grimm «Deutsche Grammatik» and «Geschichte der deutschen Sprache».

Rasmus Kristian Rask «A Grammar of the Icelandic or Old Norse Tongue» and «Grammar of the Anglo-Saxon Tongue».

«Compendium der vergleichenden Grammatik der indogermanischen Sprachen» by August Schleicher.

The experience of methodology of history of the language by Hermann Otto Theodor Paul and his «Principles of the history of language».

«Elements of the Comparative Grammar of the Indo-Germanic Languages» by Karl Brugmann and Berthold Delbrück.

«Comparative phonetics of Indo-European languages» and «Comparative morphology of Indo-European languages» by F. F. Fortunatov.

Змістовий модуль 2. Генетична спорідненість мов і реконструкція праіндоєвропейської мови

Тема 1. Індоєвропейська мовна сім'я

Content:

– Поняття генетичної спорідненості мов.

Мовна сім'я.

Прамовний стан і теорія індоєвропейської прамови.

Прамови окремих груп індоєвропейської мовної сім'ї.

Склад індоєвропейської мовної сім'ї.

Живі та мертві індоєвропейські мови.

– Еволюція споріднених мов.

Перші теорії розвитку споріднених мов.

Генеалогічне дерево індоєвропейських мов Августа Шлейхера.

Теорія хвиль Йоганнеса Шмідта.

Сучасні погляди на еволюцію індоєвропейських мов зі спільної прамови.

– Праіндоєвропейська мова та погляди на її реконструкцію.

– Діалектне членування праіндоєвропейської мови за даними ізоглос.

Тема 2. Порівняльна фонетика індоєвропейських мов і реконструкція праіндоєвропейської системи фонем: консонантизм

Зміст:

– Праіндоєвропейські приголосні та їхні рефлекси в індоєвропейських мовах. Реконструкція серій приголосних фонем.

– Поняття звукового закону та основні фонетичні процеси в окремих групах мов. Палаталізація.

– Проблема гуттуральних і теорія *centum & satem*.

– Питання про глухі аспірати.

– Глотальна теорія.

– Закон Грассмана.

– Закон Бартоломе.

Тема 3. Порівняльна фонетика індоєвропейських мов і реконструкція праіндоєвропейської системи фонем: вокалізм і сонанти

Зміст:

- Праіндоєвропейські голосні та їхні рефлекси в індоєвропейських мовах. Короткі та довгі голосні.
- Складові та нескладові сонанти.
- Дифтонги.
- Закон Зиверса – Еджертона.
- Ларингальна теорія.

Тема 4. Порівняльна морфологія індоєвропейських мов: чергування звуків та структура слова

Зміст:

- Чергування голосних і приголосних звуків і його причини.
- Аблаут (апофонія) в індоєвропейських мовах. Кількісний і якісний аблаут.
- Праіндоєвропейський та інноваційний (вторинний) аблаут в окремих індоєвропейських мовах (слов'янський, балтійський, германський ет.).
- Генезис основних ступенів аблаута.
- Структура індоєвропейського слова: корінь, суфікс, закінчення.
- Індоєвропейський корінь і його фонологічна структура. Варіанти індоєвропейського кореня й аблаут.
- Способи розширення індоєвропейського кореня. Статична та динамічна теорії кореня Е. Бенвеніста та Е. А. Макаєва.

Тема 5. Порівняльна морфологія індоєвропейських мов: іменні частини мови

Зміст:

- Іменник і його граматичні категорії: рід, число, відмінок.
- Словозміна іменника.
 - Морфологічні ознаки і відмінювання атематичних імен.
 - Морфологічні ознаки і відмінювання тематичних імен.
- Походження системи іменникових флексій.
- Займенник і його граматичні категорії. Парадигма займенника.
- Словозміна займенника.
 - Морфологічні ознаки і відмінювання особових займенників.
 - Морфологічні ознаки і відмінювання вказівних, питальних і відносних займенників.
- Походження системи флексій займенника.

Тема 6. Порівняльна морфологія індоєвропейських мов: дієслово

Зміст:

- Індоєвропейське дієслово та його основні граматичні категорії: особа, число, стан. Парадигма індоєвропейського дієслова (система аспектів і часів; спосіб дієслова). Основні типи дієслівних основ.
- Дієслівна словозміна.
 - Морфологічні ознаки та дієвідміна тематичних дієслів.

Морфологічні ознаки та дієвідміна атематичних дієслів.
– Походження системи флексій дієслова.

ЗАГАЛЬНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ПІДГОТОВКИ ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

1. Заняття проводяться у формі семінарів, на яких аспірант має викласти сутність сформульованих у питаннях проблем і дати потрібні роз'яснення щодо незрозумілих деталей у відповіді (якщо такі будуть). Відповідь потрібно будувати як аналіз прочитаної літератури з певного питання.

2. У процесі підготовки до семінарів можна використовувати як джерела, рекомендовані в планах практичних занять чи у списку додаткової літератури, так і джерела (монографічні дослідження, статті, підручники), які здобувач вважає за потрібне опрацювати задля підвищення рівня своєї аргументації.

Потрібно пам'ятати, що оцінюється не виклад прочитаного, а його осмислення, тобто результати зіставлення наявних у літературі думок, вміння виокремити в них спільне та відмінне.

3. Презентації до практичних занять мають бути докладними. Кожна з них повинна містити відсилки до використаної літератури із зазначенням сторінок. У такий спосіб аспірант доводить ґрунтовність виконаної наукової роботи.

4. Підготовлені презентації мають відбивати послідовність думки здобувача, для чого вони мають бути чітко структуровані (поділені на пункти, підпункти та (за потреби) параграфи), відповідаючи вимогам логіки наукового викладу матеріалу. Теоретичні узагальнення (висновки) не повинні суперечити використаному в презентації матеріалу, оскільки в цьому разі виникне підозра в хибності виконаного завдання, некоректності застосування використаних методів/прийомів, ігноруванні розв'язання поставлених завдань.

ТЕМИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Theme 1. Methods of Comparative-Genetic Investigations in Linguistics. Research Procedure (2 acad. hours)

Issues for discussion

1. Determining of language kinship.
2. Determining relative chronology of language phenomena.
3. Reconstruction of prototypes.
4. Method of Linguistic Reconstruction. The notion of prototype (archetype, protoform).
 - 4.1. Tasks and Principles of Linguistic Reconstruction.
 - 4.2. External («Comparative») Reconstruction.
 - 4.3. Internal Reconstruction.
 - 4.4. Establishing of Genetic (Etymological) Kinship of Language Units.
 - 4.5. Relative Chronology of Language Phenomena.
5. Etymological Method.

Practical task

Presentation on the theme «Etymology as the basis of the comparative-historical investigations».

Suggested Readings

Глуценко В. А. Порівняльно-історичний метод в українському та російському мовознавстві XIX ст. 30-х рр. XX ст.: монографія. Слов'янськ : Вид-во Б. І. Маторіна, 2017. 255 с.

Кочерган М. П. Загальне мовознавство: Підручник. 3-є вид. Київ : Академія, 2010. С 364–365.

Anttila R. An Introduction to Historical and Comparative Linguistics. New York : The Macmillan Company ; London : Collier-Macmillan Limited, 1972, pp. 207–263, 264–288.

URL: <https://archive.org/details/anttila-an-introduction-to-historical-and-comparative-linguistics-1972/page/286/mode/2up>

Beekes R. Comparative Indo-European Linguistics: An introduction / [Second edition; revised and corrected by Michiel de Vaan]. Amsterdam ; Philadelphia : John Benjamins, 2011, pp. 99–100.

URL: <https://archive.org/details/ComparativeIndoEuropeanLinguistics/page/n3/mode/2up>

Birnbaum H. Linguistic Reconstruction: its Potentials and Limitations in new Perspective. Washington, 1977 (= Journal of Indo-European Studies. Monograph № 2).

URL:

<https://archive.org/details/BirnbaumLinguisticReconstructionItsPotentialsAndLimitationsInNewPerspective1977/mode/2up>

Clackson J. Indo-European Linguistics: An Introduction. Cambridge ; New York etc. : Cambridge University Press, 2007, pp. 1–15.

URL:

https://books.google.com.ua/books?id=DJDjNp6wODoC&printsec=frontcover&hl=ru&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false

Fortson IV B. W. Indo-European Language and Culture. An Introduction. Padstow : Blackwell Publishing, 2009, pp. 1–4.

URL:

<http://caio.ueberalles.net/Indo-European-Linguistics-Introduction/Indo-European%20Language%20and%20Culture%20-%20Benjamin%20W.%20Fortson%20IV.pdf>

Gamkrelidze Th. V., Ivanov Vjač. Vs. Indo-European and the Indo-Europeans: a reconstruction and historical analysis of a proto-language and a proto-culture. Berlin ; New York : Mouton de Gruyter. Part I (= Trends in linguistics. Studies and monographs : 80).

URL:

https://books.google.com.ua/books?id=M2aqp2n2mKkC&printsec=frontcover&hl=ru&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false

Georgiev V. I. Introduction to the History of the Indo-European Languages. Sofia : Bulgarian Academy of Sciences, 1981.

URL:

<https://archive.org/details/georgievintroductiontothehistoryoftheindoeuropeanlanguages1981/page/n1/mode/2up>

Glushchenko V. A. The Principle of Historicism and the Origins of the Comparative-Historical Method. *Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського: Лінгвістичні науки*. 2024. №39, pp. 18–34.

Handbook of Comparative and Historical Indo-European Linguistics. Volume 1 [Edited by Jared Klein, Brian Joseph, Matthias Fritz in cooperation with Mark Wenthe]. Berlin ; Boston : Walter de Gruyter, 2017 (Handbücher zur Sprach- und Kommunikationswissenschaft 41.1), pp. 15–20.

URL: <https://i.twirpx.link/file/2465096/>

Hoeningwald H. M. Language Change and Linguistic Reconstruction. London ; Chicago : The University of Chicago Press, 1974, pp. 68–71, 119–160.

Lehmann W. P. Theoretical Bases of Indo-European Linguistics. London ; New York : Routledge, 1993, pp. 24–47, 70–92.

Ringe D. Internal Reconstruction. *The Handbook of Historical Linguistics* / [ed. by Brian D. Joseph and Richard D. Janda]. Oxford : Blackwell Publishing, 2003, pp. 244–261.

URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Wave_model

Szemerényi O. J. L. Introduction to Indo-European Linguistics. Oxford : Clarendon Press, 1996, pp. 1–13.

URL:

<https://archive.org/details/szemerenyiintroductiontoindoeuropeanlinguistics1996/page/n235/mode/2up>

Toward a Grammar of Proto-Germanic [Edited by Frans van Coetsem, Herbert L. Kufner]. Tübingen : Max Niemeyer Verlag, 1972, pp. 26–38.

URL:

<https://dokumen.pub/qdownload/toward-a-grammar-of-proto-germanic-348445001x-9783484101609.html>

Watkins C. Proto-Indo-European: Comparison and Reconstruction. *The Indo-European Languages* / [ed. by Anna G. Ramat and Paolo Ramat]. London ; New York : Routledge, 1998, pp. 25–73.

URL:

https://books.google.com.ua/books?id=PLa5CAAAQBAJ&printsec=frontcover&hl=ru&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false

Theme 2. Preconditions for the Emergence of Comparative and Historical Indo-European Linguistics (2 acad. hours)

Issues for discussion

1. Comparison of languages in humanitarian thought of Europe (from medieval times to XVIII centuries).

1.1. Comparison of languages in «Codex Cumanicus».

1.2. Filippo Sassetti and comparison of Sanskrit and Italian words.

1.3. Comparison of a large number of languages in Conrad Gessner's «Mithridates».

1.4. «Comparative Dictionary of All Languages and Dialects Arranged in Alphabetical Order» by P. S. Pallas and F. I. Jankovich.

1.5. Principle of language comparison at Christian Jacob Kraus.

2. The first genealogical classification of languages in «De originibus seu de Hebraicae linguae et gentis antiquitate, deque variarum linguarum affinitate» by Guillaume Postel.

3. Languages-ancestors (matrices) in «Diatriba de Europaeorum linguis» by Joseph Justus Scaliger.

4. The classification of Slavonic dialects and idea of their kinship in «Граматично исказанје об Руском језику» by Juraj Križanić.

5. Language kinship at Gottfried Wilhelm Leibniz.

Practical task

Presentation on the theme «Ideas of language kinship in science of XVII–XVIII centuries».

Suggested Readings

Глуценко В., Лихачова А., Рибальченко О. У витоків генеалогічної класифікації мов: історизм і мовна спорідненість. *Actual Space of Philology: [collective] monograph*. Opole: The Academy of Management and Administration in Opole, 2021. С. 9–17.

Ковалик І. І., Самійленко С. П. Загальне мовознавство. Історія лінгвістичної думки. Київ: Вища школа, 1985. С. 39–53, 53–57.

URL: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/ua/elib.exe?Z21ID=&I21DBN=UKRLIB&P21DBN=UKRLIB&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=online_book&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=FF=&S21STR=ukr0001564

Лекція.

Arens H. Sprachwissenschaft, der Gang ihrer Entwicklung von der Antike bis zur Gegenwart. Freiburg; München: 1969. S. 141.

Beekes Robert S. P. Comparative Indo-European Linguistics. An Introduction / [Second edition. Revised and corrected by Michiel de Vaan]. Amsterdam; Philadelphia: John Benjamins Publishing Co., 2011. P. 12.

Codex Cumanicus / [ed. by G. Kuun with the Prolegomena to the Codex Cumanicus by Louis Ligeti]. Budapest 1981.]

Dekker K. The Origins of Old Germanic Studies in the Low Countries. Leiden; Boston; Köln: Brill, 1999, pp. 342–345.

Hoeningwald H. M. Descent, Perfection and the Comparative Method since Leibniz. *Leibniz, Humboldt, and the Origins of Comparativism* / [ed. by Tullio de Mauro & Lia Formigari]. Amsterdam; Philadelphia: John Benjamins, 1990, pp. 119–130.

URL: https://books.google.com.ua/books?id=GXttDfuc4NEC&dq=leibniz+historical+linguistics&pg=PA93&redir_esc=y#v=onepage&q=leibniz%20historical%20linguistics&f=false

Jankowsky K. R. Comparative, Historical, and Typological Linguistics since the Eighteenth Century. *The Oxford Handbook of the History of Linguistics* [Edited by Keith Allan]. Oxford: University Press, 2013, pp. 635–637. URL: https://books.google.com.ua/books?id=BzfRFmlN2ZAC&printsec=frontcover&hl=ru&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false

Leibniz Gottfried Wilhelm, pp. 279–282.

URL: file:///C:/Users/1/AppData/Local/Temp/Filosofskoe_nasledie_-_Leybnits_-_Sochinenia_v_4-kh_tomakh_t_2_-_1983.pdf

Muller J.-Cl. Early stages of language comparison from Sasseti to Sir William Jones (1786). *Kratylos*. 1986. 31, pp. 1–31.

Poppe E. The Celtic Languages in Conrad Gessner's *Mithridates* (1555). *Zeitschrift für celtische Philologie*. 1992. 45, pp. 240–250.

Robins R. H. A Short History of Linguistics. London : Longman, 1967, pp. 164–168. URL: https://www.academia.edu/29441439/R_H_Robins_A_Short_History_of_Linguistics_orig_BookFi

Theme 3. The Beginning of Comparative and Historical Grammar of Indo-European Languages (2 acad. hours)

Suggested Readings

1. Conception of «a common source» (ancestor language) for Greek, Latin, Sanskrit by Sir William Jones.
2. Term *comparative grammar* in «Ueber die Sprache und Weisheit der Indier» by Friedrich von Schlegel and his illustrations for use of the method of a new comparative grammar.
3. Comparative linguistics.
 - 3.1. Franz Bopp «Über das Conjugationssystem der Sanskritsprache».
 - 3.2. Franz Xaver Ritter von Miklosich «Vergleichende Grammatik der slavischen Sprachen».
4. Comparative-historical linguistics.
 - 4.1. Jacob Ludwig Karl Grimm «Deutsche Grammatik» and «Geschichte der deutschen Sprache».
 - 4.2. Rasmus Kristian Rask «A Grammar of the Icelandic or Old Norse Tongue» and «Grammar of the Anglo-Saxon Tongue».
 - 4.3. «Compendium der vergleichenden Grammatik der indogermanischen Sprachen» by August Schleicher.

Practical task

Presentation on the theme «Difference between comparative linguistics and comparative-historical linguistics».

Suggested Readings

Лекція.

A Reader in Nineteenth Century Historical Indo-European Linguistics / [ed. and transl. by Winfred P. Lehmann]. Bloomington ; London : Indiana University Press, 1967.

URL: <http://www.utexas.edu/cola/centers/lrc/books/read08.html>

URL:

<https://archive.ph/20120805180647/http://www.utexas.edu/cola/centers/lrc/books/read01.html>

A Reader in Nineteenth Century Historical Indo-European Linguistics.
Chapter One: Sir William Jones «The Third Anniversary Discourse, on the Hindus».

URL: <https://lrc.la.utexas.edu/books/reader/1-wm-jones>

A Reader in Nineteenth Century Historical Indo-European Linguistics.
Chapter Two: Friedrich von Schlegel «On the Language and Wisdom of the Indians».

URL: <https://lrc.la.utexas.edu/books/reader/2-von-schlegel>

A Reader in Nineteenth Century Historical Indo-European Linguistics.
Chapter Three: Rasmus Rask «An Investigation Concerning the Source of the Old Northern or Icelandic Language».

URL: <https://lrc.la.utexas.edu/books/reader/3-r-rask>

A Reader in Nineteenth Century Historical Indo-European Linguistics.
Chapter four: Franz Bopp «On the Conjugational System of the Sanskrit Language in Comparison with That of Greek, Latin, Persian and the Germanic Languages».

URL: <https://lrc.la.utexas.edu/books/reader/4-f-bopp>

A Reader in Nineteenth Century Historical Indo-European Linguistics.
Chapter Five: Jacob Grimm «Germanic Grammar».

URL: <https://lrc.la.utexas.edu/books/reader/5-j-grimm>

A Reader in Nineteenth Century Historical Indo-European Linguistics.
Chapter Eight: August Schleicher Introduction to «A Compendium of the Comparative Grammar of the Indo-European, Sanskrit, Greek and Latin Languages».

URL: <https://lrc.la.utexas.edu/books/reader/8-a-schleicher>

Arens H. Sprachwissenschaft. Der Gang ihrer Entwicklung von der Antike bis zur Gegenwart. Freiburg ; München : Verlag Karl Alber 1969. 816 p.

URL:

https://archive.org/details/sprachwissenschaft0000aren_k1r5/page/n7/mode/2up

Bopp F. Über das Conjugationssystem der Sanskritsprache: in Vergleichung mit jenem der griechischen, lateinischen, persischen und germanischen Sprache. Frankfurt am Main Andreätschen, 1816. S. 61–70.

URL: <https://archive.org/details/uberdasconjugat00boppgoog>

Jones W. The Third Anniversary Discourse (delivered 2 February, 1786, by the President, at the Asiatic Society of Bengal),

URL: http://www.unifi.it/testi/700/jones/Jones_Discourse_3.html

Meier-Brügger M. Indo-European Linguistics. Berlin ; New York : Walter de Gruyter, 2003, pp. 6–16. URL:

https://books.google.com.ua/books?id=49xq3UIKWckC&printsec=frontcover&hl=ru&source=gb_s_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false

Miklosich F. Vergleichende Grammatik der slavischen Sprachen. Cambridge : Cambridge University Press, 2015. Band I–IV.

URL: <https://archive.org/details/vergleichendegra01mikluoft>

URL: <https://archive.org/details/vergleichendegra0001mikl/mode/2up>

Muller J.-Cl. Early stages of language comparison from Sasseti to Sir William Jones (1786). *Kratylos*. 1986. 31, pp. 1–31.

Poser William J., Campbell L. Indo-European Practice and Historical Methodology. *Proceedings of the Eighteenth Annual Meeting of the Berkeley Linguistics Society: General Session and Parasession on The Place of Morphology in a Grammar*. Volume 18. Berkeley Linguistics Society, 1992, pp. 227–8.

URL:

<https://journals.linguisticsociety.org/proceedings/index.php/BLS/article/view/1574/1349>

Robins R. H. A Short History of Linguistics. London : Longman, 1967, pp. 170–182.

URL:

https://www.academia.edu/29441439/R_H_Robins_A_Short_History_of_Linguistics_orig_BookFi

Rocher R. The Knowledge of Sanskrit in Europe until 1800. *History of the Language Sciences: An International Handbook on the Evolution of the Study of Language from the Beginnings to the Present* / [ed. by Sylvain Auroux, E.F.K. Koerner, Hans-Jozef Niederehe, Kees Versteegh]. Volume 2. Berlin ; New York : Walter de Gruyter, 2001, pp. 1156–1163.

URL:

https://books.google.tm/books?id=z00QBOsUgcsC&printsec=frontcover&hl=ru&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false

Schlegel Fr. Ueber die Sprache und Weisheit der Indier. Cambridge : Cambridge University Press, 2014. 324 p.

URL:

https://books.google.com.et/books?id=zTLeAgAAQBAJ&printsec=frontcover&hl=ru&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false

Shleicher A. Darwinism Tested by the Science of Language [Translated from the German; with preface and additional notes by Dr. Alex V. W. Bikkers]. London : John Camden Hotten, 1869. 69 p. URL: https://darwin-online.org.uk/converted/pdf/1869_Schleicher_Darwinism_CUL-DAR.LIB.572.pdf

Тема 4. Індоевропейська мовна сім'я (2 год.)

План

1. Поняття генетичної спорідненості мов. Мовна сім'я.
2. Прамовний стан і теорія індоевропейської прамови.
 - 2.1. Прамови окремих груп індоевропейської мовної сім'ї.
 - 2.2. Склад індоевропейської мовної сім'ї.
 - 2.3. Живі та мертві індоевропейські мови.
3. Еволюція споріднених мов.

- 3.1. Перші теорії розвитку споріднених мов.
- 3.2. Генеалогічне дерево індоєвропейських мов Августа Шлейхера.
- 3.3. Теорія хвиль Йоганнеса Шмідта.
- 3.4. Сучасні погляди на еволюцію індоєвропейських мов зі спільної прамови.
4. Праіндоєвропейська мова та погляди на її реконструкцію.

Практичне завдання

Презентація з теми «Погляди на реконструкцію індоєвропейської прамови».

Література

Кочерган М. П. Загальне мовознавство: Підручник. Київ : Академія, 2010. С. 51–55.

Anttila R. An Introduction to Historical and Comparative Linguistics. New York : The Macmillan Company ; London : Collier-Macmillan Limited, 1972, pp. 300–309.

URL: <https://archive.org/details/anttila-an-introduction-to-historical-and-comparative-linguistics-1972/page/286/mode/2up>

Beekes R. Comparative Indo-European Linguistics: An introduction / [Second edition; revised and corrected by Michiel de Vaan]. Amsterdam ; Philadelphia : John Benjamins, 2011, pp. 11–33.

URL: <https://archive.org/details/ComparativeIndoEuropeanLinguistics/page/n3/mode/2up>

Clackson J. Indo-European Linguistics: An Introduction. Cambridge ; New York etc. : Cambridge University Press, 2007, pp. 1–26.

URL: https://books.google.com.ua/books?id=DJDjNp6wODoC&printsec=frontcover&hl=ru&source=gbg_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false

Fortson IV B. W. Indo-European Language and Culture. An Introduction. Padstow : Blackwell Publishing, 2009, pp. 8–11.

URL: <http://caio.ueberalles.net/Indo-European-Linguistics-Introduction/Indo-European%20Language%20and%20Culture%20-%20Benjamin%20W.%20Fortson%20IV.pdf>

Gamkrelidze Th. V., Ivanov Vjač. Vs. Indo-European and the Indo-Europeans: a reconstruction and historical analysis of a proto-language and a proto-culture. Berlin ; New York : Mouton de Gruyter. Part I (= Trends in linguistics. Studies and monographs : 80).

URL: https://books.google.com.ua/books?id=M2aqp2n2mKkC&printsec=frontcover&hl=ru&source=gbg_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false

Mallory J. P. In Search of the Indo-Europeans: Language, Archaeology and Myth. London : Thames & Hudson, 1989. P. 9–23.

- URL:
https://ia902601.us.archive.org/14/items/189942876InSearchOfTheIndoEuropeansJPMallory/189942876-In-Search-of-the-Indo-Europeans-J-P-Mallory_text.pdf
- Meier-Brügger M.* Indo-European Linguistics. Berlin ; New York : Walter de Gruyter, 2003, pp. 17–40, 41–70. URL:
https://books.google.com.ua/books?id=49xq3UIKWckC&printsec=frontcover&hl=ru&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false
- Pelkey J., Kalyan S.* Wave Model. *The Wiley Blackwell Companion to Diachronic and Historical Linguistics*. Publisher : John Wiley & Sons Inc., 2024, pp. 1–26.
 URL: https://www.researchgate.net/publication/386110912_Wave_Model
- Shleicher A.* Darwinism Tested by the Science of Language [Translated from the German; with preface and additional notes by Dr. Alex V. W. Bikkers]. London : John Camden Hotten, 1869. 69 p. URL: https://darwin-online.org.uk/converted/pdf/1869_Schleicher_Darwinism_CUL-DAR.LIB.572.pdf
- Schmidt J.* Die Verwandtschaftsverhältnisse der Indogermanischen Sprachen. Weimar : Hermann Böhlau, 1872.
 URL:
https://books.google.com.ua/books/about/Die_Verwandtschaftsverh%C3%A4ltnisse_der_ind.html?id=ggbUMAAACAAJ&redir_esc=y
- URL:
<https://archive.org/details/dieverwantschaf04schmgoog/page/n4/mode/2up>
- Szemerényi O. J. L.* Introduction to Indo-European Linguistics. Oxford : Clarendon Press, 1996, pp. 9–13.
 URL:
<https://archive.org/details/szemerenyiintroductiontoindoeuropeanlinguistics1996/page/n235/mode/2up>
- West M. L.* Indo-European Poetry and Myth. Oxford : University Press, 2007, pp. 1–25.
- Watkins C.* Proto-Indo-European: Comparison and Reconstruction. *The Indo-European Languages* / [ed. by Anna G. Ramat and Paolo Ramat]. London ; New York : Routledge, 1998, pp. 21–22.
 URL:
https://books.google.com.ua/books?id=PLa5CAAAQBAJ&printsec=frontcover&hl=ru&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false

**Тема 5. Порівняльна фонетика індоєвропейських мов
 і реконструкція праіндоєвропейської системи фонем:
 КОНСОНАНТИЗМ
 (2 год.)**

План

1. Праіндоєвропейські приголосні, сонанти та їхні рефлексії в індоєвропейських мовах.
2. Реконструкція серій приголосних фонем.
3. Поняття звукового закону та основні фонетичні процеси в окремих групах мов. Палаталізація.
4. Проблема гуттуральних і теорія *centum & satem*.
5. Питання про глухі аспірати.
6. Глотальна теорія.
7. Закон Грассмана.
8. Закон Бартоломе.

Практичне завдання

Презентація з теми «Постулати глотальної теорії».

Література

Beekes R. Comparative Indo-European Linguistics: An introduction / [Second edition; revised and corrected by Michiel de Vaan]. Amsterdam ; Philadelphia : John Benjamins, 2011, pp. 55–60, 119–140.

URL:

<https://archive.org/details/ComparativeIndoEuropeanLinguistics/page/n3/mode/2up>

Bomhard A. L. The glottalic model of Proto-Indo-European consonantism: re-igniting the dialog. *Slovo a slovesnost*. 2016. №77, pp. 371–390. URL: https://www.academia.edu/2210965/Bomhard_The_Glottalic_Theory_of_PIE_Consonantism_and_Its_Implications_for_Nostratic_Sound_Correspondences_2016

Byrd A. M. The Phonology of Proto-Indo-European. *Comparative Indo-European Linguistics. An International Handbook of Language Comparison and the Reconstruction of Indo-European* [Edited by Klein Jared S., Joseph Brian, Fritz Matthias]. Berlin : Mouton de Gruyter, 2015. URL: https://www.academia.edu/4165302/The_Phonology_of_Proto_Indo_European_final_draft

Clackson J. Indo-European Linguistics: An Introduction. Cambridge ; New York etc. : Cambridge University Press, 2007, pp. 27–63, 40–49 (the glottalic model).

URL:

https://books.google.com.ua/books?id=DJDjNp6wODoC&printsec=frontcover&hl=ru&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false

Collinge N. E. The Laws of Indo-European (Current Issues in Linguistic Theory. Volume 35). Amsterdam/Philadelphia : John Benjamins Publishing, 1985, pp. 7–12, 47–62. URL: <https://i.twirpx.link/file/1306763/>

Fortson IV B. W. Indo-European Language and Culture. An Introduction. Padstow : Blackwell Publishing, 2009, pp. 48–65.

URL: <http://caio.ueberalles.net/Indo-European-Linguistics-Introduction/Indo-European%20Language%20and%20Culture%20-%20Benjamin%20W.%20Fortson%20IV.pdf>

Georgiev V. I. Introduction to the History of the Indo-European Languages. Sofia : Bulgarian Academy of Sciences, 1981, pp. 41–62.

URL: <https://archive.org/details/georgievintroductiontothehistoryoftheindoeuropeanlanguages1981/page/n1/mode/2up>

Lehmann W. P. Theoretical Bases of Indo-European Linguistics. London ; New York : Routledge, 1993, pp. 93–113.

Meier-Brügger M. Indo-European Linguistics. Berlin ; New York : Walter de Gruyter, 2003, pp. 102–105, 124–135. URL: https://books.google.com.ua/books?id=49xq3UIKWckC&printsec=frontcover&hl=ru&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false

Ringe D. From Proto-Indo-European to Proto-Germanic. Oxford ; New York : Oxford University Press, 2006, pp. 6–22.

URL: https://ia801802.us.archive.org/26/items/don-ringe-2006-from-proto-indo-european-to-proto-germanic/DON_RINGE_2006_From_Proto-Indo-European_to_Proto-Germanic.pdf

Szemerényi O. J. L. Introduction to Indo-European Linguistics. Oxford : Clarendon Press, 1996. P. 9–13, 17–18, 21–22, 44–70.

URL: <https://archive.org/details/szemerenyiintroductiontoindoeuropeanlinguistics1996/page/n235/mode/2up>

Тема 6. Порівняльна фонетика індоєвропейських мов і реконструкція праіндоєвропейської системи фонем: вокалізм і сонанти (2 год.)

План

1. Праіндоєвропейські голосні та їхні рефлекси в індоєвропейських мовах. Короткі та довгі голосні.
2. Складові та нескладові сонанти.
3. Дифтонги.
4. Закон Зиверса – Еджертона.
4. Ларингальна теорія.

Практичне завдання

Презентація з теми «Витоки та основні постулати ларингальної теорії».

Література

Beekes R. S. P. The Development of the Proto-Indo-European Laryngeals in Greek. The Hague ; Paris : Mouton, 1969. URL: <https://archive.org/details/BeekesTheDevelopmentOfTheProtoIndoEuropeanLaryngealsInGreek1969/page/n111/mode/2up>

Beekes R. S. P. Comparative Indo-European Linguistics: An Introduction. Amsterdam : John Benjamins, 1995, pp. 101–102, 142–147.

Clackson J. Indo-European Linguistics: An Introduction. Cambridge : Cambridge University Press, 2007, pp. 53–62, 33–40.

Collinge N. E. The Laws of Indo-European (Current Issues in Linguistic Theory. Volume 35). Amsterdam/Philadelphia : John Benjamins Publishing, 1985, pp. 159–170. URL: <https://i.twirpx.link/file/1306763/>

Lehmann W. P. Theoretical Bases of Indo-European Linguistics. London ; New York : Routledge, 1993, pp. 107–111.

Lindeman Fr. O. Introduction to the ‘Laryngeal Theory’. Innsbruck : Institut für Sprachwissenschaft der Universität Innsbruck, 1997. URL: <https://dn790006.ca.archive.org/0/items/lindemanintroductiontothelaryngealtheory1997/Lindeman%20-%20Introduction%20to%20the%20Laryngeal%20Theory%20%281997%29.pdf>

Meier-Brügger M. Indo-European Linguistics. Berlin ; New York : Walter de Gruyter, 2003, pp. 75–101, 106–123. URL: https://books.google.com.ua/books?id=49xq3UIKWckC&printsec=frontcover&hl=ru&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false

Szemerényi O. J. L. Introduction to Indo-European Linguistics. Oxford : Clarendon Press, 1996, pp. 37–50, 105–110, 121–130.

Voyles J., Barrack Ch. On Laryngealism: An Coursebook in the History of a Science. LINCOM GmBh, 2015. 114 p. URL: https://ru.scribd.com/upload-document?archive_doc=582552658&escape=false&metadata=%7B%22context%22%3A%22archive_view_restricted%22%2C%22page%22%3A%22read%22%2C%22action%22%3A%22download%22%2C%22logged_in%22%3Atrue%2C%22platform%22%3A%22web%22%7D

Тема 7. Порівняльна морфологія індоєвропейських мов: чергування звуків та структура слова

План

1. Чергування голосних і приголосних звуків і його причини.
2. Аблаут (апофонія) в індоєвропейських мовах.
3. Кількісний і якісний аблаут.
4. Праіндоєвропейський та інноваційний (вторинний) аблаут в окремих індоєвропейських мовах:
 - 4.1. Слов'янський.
 - 4.2. Балтійський.
 - 4.3. Германський.

5. Структура індоєвропейського слова.

5.1. Корінь і його фонологічна структура. Варіанти індоєвропейського кореня й аблаут.

5.2. Суфікс, закінчення.

Практичне завдання

Презентація з теми «Інноваційні аблаутні ряди в германських мовах».

Література

Лекція.

Beekes R. S. P. Comparative Indo-European Linguistics: An Introduction. Amsterdam : John Benjamins, 1995, pp. 67–71, 171–172, 176–178. URL: <https://archive.org/details/BeekesTheDevelopmentOfTheProtoIndoEuropeanLaryngealsInGreek1969/page/n11/mode/2up>

Clackson J. Indo-European Linguistics: An Introduction. Cambridge : Cambridge University Press, 2007, pp. 71–75, 79–88.

Fortson IV B. W. Indo-European Language and Culture. An Introduction. Padstow : Blackwell Publishing, 2009, pp. 69–77.

URL: <http://caio.ueberalles.net/Indo-European-Linguistics-Introduction/Indo-European%20Language%20and%20Culture%20-%20Benjamin%20W.%20Fortson%20IV.pdf>

Szemerényi O. J. L. Introduction to Indo-European Linguistics. Oxford : Clarendon Press, 1996, pp. 83–104, 111–120.

Тема 8. Порівняльна морфологія індоєвропейських мов: іменні частини мови

План

1. Іменник і його граматичні категорії: рід, число, відмінок.

2. Словозміна іменника.

2.1. Морфологічні ознаки і відмінювання атематичних імен.

2.2. Морфологічні ознаки і відмінювання тематичних імен.

3. Займенник і його граматичні категорії. Парадигма займенника.

Практичне завдання

Презентація з теми «Граматичні категорії та словозміна займенника у праіндоєвропейській мові».

Література

Beekes R. S. P. Comparative Indo-European Linguistics: An Introduction. Amsterdam : John Benjamins, 1995, pp. 67–71, 171–172. URL: <https://archive.org/details/BeekesTheDevelopmentOfTheProtoIndoEuropeanLaryngealsInGreek1969/page/n11/mode/2up>

Clackson J. Indo-European Linguistics: An Introduction. Cambridge : Cambridge University Press, 2007, pp. 90–112.

Fortson IV B. W. Indo-European Language and Culture. An Introduction. Padstow : Blackwell Publishing, 2009, pp. 102–119, 126–129.

URL: <http://caio.ueberalles.net/Indo-European-Linguistics-Introduction/Indo-European%20Language%20and%20Culture%20-%20Benjamin%20W.%20Fortson%20IV.pdf>

Ringe D. From Proto-Indo- European to Proto-Germanic. Oxford ; New York : Oxford University Press, 2006, pp. 41–52, 54–58.

URL: [https://ia801802.us.archive.org/26/items/don-ringe-2006-from- proto-indo-european-to- proto-germanic/DON_RINGE_2006_From_Prot Indo-European_to_Prot o-Germanic.pdf](https://ia801802.us.archive.org/26/items/don-ringe-2006-from-proto-indo-european-to-proto-germanic/DON_RINGE_2006_From_Prot Indo-European_to_Prot o-Germanic.pdf)

Szemerényi O. J. L. Introduction to Indo-European Linguistics. Oxford : Clarendon Press, 1996, pp. 155–220.

Тема 9. Порівняльна морфологія індоєвропейських мов: дієслово

План

1. Індоєвропейське дієслово та його основні граматичні категорії: особа число, стан.
2. Парадигма індоєвропейського дієслова.
 - 2.1. Система часів.
 - 2.2. Система аспектів.
 - 2.3. Спосіб дієслова.
3. Основні типи дієслівних основ.
 - 3.1. Основа презенса.
 - 3.2. Основи аориста та футурума.
 - 3.3. Основа перфекта.
4. Дієслівна словозміна.
 - 4.1. Морфологічні ознаки та дієвідміна тематичних дієслів.
 - 4.2. Морфологічні ознаки та дієвідміна атематичних дієслів.

Практичне завдання

Презентація з теми «Дієвідміна атематичних дієслів у праіндоєвропейській мові».

Література

Beekes R. S. P. Comparative Indo-European Linguistics: An Introduction. Amsterdam : John Benjamins, 1995, pp. 251–287. URL: <https://archive.org/details/BeekesTheDevelopmentOfTheProtoIndoEuropeanLanguagesInGreek1969/page/n111/mode/2up>

Clackson J. Indo-European Linguistics: An Introduction. Cambridge : Cambridge University Press, 2007, pp. 114–155.

Fortson IV B. W. Indo-European Language and Culture. An Introduction. Padstow : Blackwell Publishing, 2009, pp. 81–98.

URL: <http://caio.ueberalles.net/Indo-European-Linguistics-Introduction/Indo-European%20Language%20and%20Culture%20-%20Benjamin%20W.%20Fortson%20IV.pdf>

Ringe D. From Proto-Indo- European to Proto-Germanic. Oxford ; New York : Oxford University Press, 2006, pp. 26–41.

URL: [https://ia801802.us.archive.org/26/items/don-ringe-2006-from- proto-indo-european-to- proto-germanic/DON_RINGE_2006_From_Prot Indo-European_to_Prot o-Germanic.pdf](https://ia801802.us.archive.org/26/items/don-ringe-2006-from-proto-indo-european-to-proto-germanic/DON_RINGE_2006_From_Prot Indo-European_to_Prot o-Germanic.pdf)

Szemerényi O. J. L. Introduction to Indo-European Linguistics. Oxford : Clarendon Press, 1996, pp. 230–327.

ТЕМИ ДЛЯ САМОСТІЙНОГО ВИВЧЕННЯ

Для підготовки питань, які винесені на самостійне опрацювання, рекомендовано використовувати літературу, подану в планах практичних занять і списку додаткової літератури.

Форма контролю самостійної роботи: (для здобувачів очної форми) співбесіда, (для здобувачів заочної форми) письмова відповідь.

Назва теми	Кількість годин денна	Кількість годин заочна
Comparative-Historical Studies in Linguistics: PROLEGOMENA		
Theme 1 Consistency in the Application of Methods Phonetic Law. Consistency of Phonetic Laws Exceptions to Phonetic Laws and the Reasons for this Limitation of Phonetic Laws in time and space	10	16
Theme 2 Ideas of language kinship in ancient science: Plato's dialogue «Cratylus» Ideas of language kinship in science of Middle Ages and Renaissance «Mithridates, oder allgemeine Sprachenkunde mit dem «Vater Unser» als Sprachprobe in beynahe fünfhundert Sprachen und Mundarten» by Johann Christoph Adelung «Catalogo delle lingue conosciute, e notizia della loro affinità e diversità» by Lorenzo Hervás y Panduro Precise criteria of different degrees of language kinship at J. Chr. Adelung «De vulgari eloquentia» by Dante Alighieri Regularities in language differences as the evidence of their kinship in «Aenleiding tot de kennisse van het verhevene deel der Nederduitsche sprake» by Lambert ten Kate Thoughts about language kinship in «Russian Grammar» by M. V. Lomonosov	14	18
Theme 3 The experience of methodology of history of the language by Hermann Otto Theodor Paul and his «Principles of the history of language» «Elements of the Comparative Grammar of the Indo- Germanic Languages» by Karl Brugmann and Berthold Delbrück «Comparative phonetics of Indo-European languages» and «Comparative morphology of Indo-European languages» by F. F. Fortunatov	14	18

Генетична спорідненість мов і реконструкція праїндоевропейської мови		
Тема 1. Діалектне членування праїндоевропейської мови за даними ізоглос	4	8
Тема 3. Генезис основних ступенів аблаута. Структура індоевропейського кореня і способи його розширення. Статична та динамічна теорії кореня Е. Бенвеніста та Е. А. Макаєва	12	16
Тема 4. Походження системи іменникових флексій. Словозміна займенника. Морфологічні ознаки і відмінювання особових займенників. Морфологічні ознаки і відмінювання вказівних, питальних і відносних займенників. Походження системи флексій займенника. Походження системи флексій дієслова.	14	18
Разом	68	94

ІНДИВІДУАЛЬНІ НАУКОВО-ДОСЛІДНІ ЗАВДАННЯ

№ з/п	Тематика	Кількість годин	
		денна	заочна
1	Тема формулюється відповідно до профілю дисертаційної праці аспірантів (виконується за рахунок годин, виділених для самостійної роботи)		
	Разом	20	20

ДОДАТКОВА ЛІТЕРАТУРА

Ковалик І. І., Самійленко С. П. Загальне мовознавство. Історія лінгвістичної думки. К. : Вища школа, 1985. С. 39–53, 53–57.

URL: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/ua/elib.exe?Z21ID=&I21DBN=UKRLIB&P21DBN=UKRLIB&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=online_book&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=FF=&S21STR=ukr0001564

Adelung J. Chr. Mithridates oder allgemeine Sprachenkunde mit dem Vater Unser als Sprachprobe in beynahe fünfhundert Sprachen und Mundarten. Berlin : Vossischen Buchhandlung, 1813.

Brugmann K. Elements of the Comparative Grammar of the Indo-Germanic Languages. A concise exposition of the history of Sanskrit, Old Iranian (Avestic and Old Persian) Old Armenian, Old Greek, Latin, Umbrian-Samnitic, Old Irish, Gothic, Old High German, Lithuanian and Old Bulgarian. London Strassburg : Trübner & Co., 1888–1895. Volume I–IV.

URL: <https://archive.org/details/cu31924087937805/page/n7/mode/2up>

Grimm J. Geschichte der deutschen Sprache. Leipzig : Verlag von S. Hirzel, 1853. Band I–II.

URL:

<https://archive.org/details/geschichtederde15grimgoog/page/n4/mode/2up>
https://archive.org/details/bub_gb_M6QTAAAYAAJ/page/n3/mode/2up

Jongeneelen G. H. Lambert ten Kate and the Origin of 19th-Century Historical Linguistics. *The History of Linguistics in the Low Countries* / [ed. by J. Noordegraaf, K. Versteegh, K. Koerner]. Amsterdam ; Philadelphia : John Benjamins, 1992, pp. 201–220.

URL:

https://books.google.com.ua/books?id=sapWlrzqBNMC&pg=PA203&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false

Hoz Javier de The Celtic Studies of Lorenzo Hervás in the Context of the Linguistics of his Time. *Indo-European Perspectives. Studies in Honour of Anna Morpurgo Davies* / [ed. by J. H. W. Penney]. Oxford ; New York : Oxford University Press, 2004, pp. 565–576.

Iliadi A. I. Old English Composita with *leōd*, *liud* in Structural and Chronological Terms (against Germanic Background). *Mova*. 2022. №38, pp. 29–37.

Iliadi A. I. Derik I. M. Universality in Semantic Dynamics: from ‘body’ to ‘person’, ‘self’, ‘soul’. *Acta Linguistica Lithuanica*. 2024. №90, pp. 170–203.

Iliadi A. I. Fragments of Slavonic-Iranian Mythopoetic Text: Syntactic Constructions with **svet-* : **śuanta-*. *Mova*. 2024. №41, pp. 60–69.

Linguistics and Evolutionary Theory: Three Essays by August Schleicher, Ernst Haeckel and Wilhelm Bleek. Amsterdam ; Philadelphia : John Benjamins, 1983, pp. 67–82.

URL:

https://books.google.com.ua/books/about/Linguistics_and_Evolutionary_Theory.html?id=8HEPCRWJObcC&redir_esc=y

Paul H. Principien der Sprachgeschichte. Halle : Max Niemeyer, 1880.

URL:

<https://archive.org/details/principiendersp01paulgoog/page/n14/mode/2up?view=theater>

Rask R. A Grammar of the Anglo-Saxon Tongue: With a Praxis / [transl. from the Danish by B. Thorpe]. Copenhagen : S. L. Møllkr, 1830.

URL:

https://www.google.com.ua/books/edition/A_Grammar_of_the_Anglo_Saxon_Tongue/0XoKAAAIAAJ?hl=ru&gbpv=1&dq=inauthor:%22Rasmus+Rask%22&printsec=frontcover

Rask R. A Grammar of the Icelandic or Old Norse Tongue / [transl. from the Swedish by George Webbe Dasent M.A.]. London : Williams & Norgate, 1843.

URL:

https://www.google.com.ua/books/edition/A_Grammar_of_the_Icelandic_Or_Old_Norse/oA5DAQAAMAAJ?hl=ru&gbpv=1&dq=inauthor:%22Rasmus+Rask%22&printsec=frontcover

Schleicher A. Compendium der vergleichenden Grammatik der indogermanischen Sprachen. Weimar : Hermann Böhlau, 1861–1862. Band I–II.

URL:

<https://archive.org/details/compendiumderver01schl/page/n7/mode/2up>

URL:

<https://archive.org/details/compendiumderver02schl/page/n5/mode/2up>

Інформаційні ресурси

1. Міністерство освіти і науки України: офіційний сайт. URL: <http://www.mon.gov.ua>

2. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського: офіційний сайт. URL : <http://www.nbuv.gov.ua/>

3. Одеська національна наукова бібліотека: офіційний сайт. URL: <http://odnb.odessa.ua/>

5. Бібліотека Університету Ушинського: офіційний сайт. URL: <https://library.pdpu.edu.ua/>